

DİLÇİLİK

AZƏRBAYCAN MİLLİ ƏDƏBİ DİLİ MƏSƏLƏSİNƏ BİR BAXIŞ

T.İ.HACIYEV

*Bakı Dövlət Universiteti**azərhaj@gmail.c*

Azərbaycan xalq dilinin VII əsrdən gələn milli inkişafı XVI əsrdə başa çatdı. Milli dilin formalaşması üçün məhz bu zaman tarixi-siyasi şərait yarandı: mərkəzləşmiş Azərbaycan dövləti quruldu. Azərbaycan dilinin bugünkü əsas lüğət fondu XVII əsrdə sabitləşdi. Milli dilin hamısı, tabeli və tabesiz mürəkkəb cümlə növlərinin hamısı Füzuli dilində var. Müasir milli dilimizdəki qrammatik şəkilçilərin hamısı Füzuli dövründə işlənir. Bütün bu keyfiyyətləri Füzuli Azərbaycan milli ədəbi dili şəklində ümumiləşdirdi və milli ədəbi dilin banisi oldu.

Elmdə milli dil və onun davamı kimi milli ədəbi dil anlayışı var. Bu anlayış avropaşünaslıqdan gəlir. Elmi semantikadan çox Avropa mərkəzçiliyi (avrosentrizm) ilə bağlıdır. Bu doktrinaya görə millət və təbii ki, onunla bağlı törəmələr (milli ədəbi dil, milli dil) kapitalizmlə bağlıdır. Həmin düşüncəyə görə, kapitalizm dünya tarixi üçün yeni mədəni, elmi səviyyə yaradır və müasir yüksək tərəqqinin başlanğıcı və hərəkətverici, siyasi-ictimai təşkilatçısı kapitalizmdir. Deyirlər ki, xalq ictimai kollektiv olaraq millət həddinə çatanda ən yüksək inkişaf səviyyəsinə qovuşmuş olur. Həmin mövqedən, deməli: Avropa ölkələrinin xalqları millət məzmununu kəsb edərək müasir dünyanın ən mədəni cəmiyyətlərini təşkil ediblər.

Bilindi ki, Şərqi və Qərbi yaşadığı tarixi-coğrafi, siyasi, hərbi, mədəni şəraitlər müxtəlif olmuşdur və təbii ki, xalq və millət anlayışlarını da bu iki mədəniyyət coğrafiyası üçün eyni kontekstdə dəyərləndirmək gerçək məntiq deyil. Avropalıların millətin ayağına yazdıqları atributları biz Şərqdə, Türk Dünyasında və onun tərkib hissəsi kimi Azərbaycanda *xalq* kimi işlənmiş terminin içində görürük. Məsələn, Nəsimidə, hətta «Dədə Qorqud kitabı»nda, birində bir qədər çox, birində nisbətən az Azərbaycan milli ədəbi dilinin əlamətləri ilə rastlaşırıq. Milli dil, müasir dilçilik anlayışı ilə, millətin işlətdiyi ünsiyyət vasitəsidir. Bugünkü Azərbaycan dilinin əsas lüğət fondu tamamilə və qrammatik quruluşu ümumən həmin mənbələrdə (DQK-da və Nəsimidə) görünür. Bu milli dil Nəsimidən əvvəl formalaşmağa başlayıb, onda xüsusi kütlə və semantik güc kəsb etmiş və yolunu davam etdirmişdir. Ölkələrini milli dillərin ilk vətəni sayan avropalılarda da bu milliliyin formalaşmasının əsrlərlə davam etdiyi göstərilir. Məsələn, mütəxəssislərin fikrincə, alman milli dilinin

formalaşması XIV-XIX əsrlər arasında baş verir (3, 67). «İlk kapitalist milləti» (K.Marks) italyanlarda həmin proses daha uzun çəkmişdir (XIII-XIX) (9, 19-20). Azərbaycan dili tarixində həmin proses xalq dilinin içində getmişdir. Yəni bizdə xalq dilinin müəyyənləşməsi milli dilin formalaşması deməkdir. Əlimizdə olan ilk yazılı abidəmiz «Dədə Qorqud kiabı»nın VII əsrə aid olduğunu nəzərə alanda Azərbaycan dili tarixində həmin inkişaf daha artıq davam etmişdir – M.Füzulidə başa çatmışdır. Bu işdə obyektiv və subyektiv faktorlar bir-birini tamamlayır.

VII əsrdən gələn ilk yazılı abidəmizin dilində Azərbaycan xalqının dilini (yəni millətin dilini, milli dilini) əsas lüğət fondu və qrammatik quruluşu ilə görürük: *Qoşa badam sığmayan dar ağızlum, Qurulu yaya bənzər çatma qaşlum, Güz almasına bənzər al yanaqlum, Bir gün Qamğan oğli xan Bayındır yeründən durmuşdi. Şamı günlügi yer yüzinə dikdirmişdi. Ala seyvanı gög yüzinə aşanmışdi. Bin yerdə ipək xalçası döşənmişdi.* Bu, min üç yüz il bundan əvvəlki dilimizin bugünkü dilimizlə əsləşməsidir. Heç bir Avropa milli dilinin başlanğıcı bugünkü şəkli ilə bu qədər əsləşmir. Bu, Azərbaycan türkcəsinin altı əsr ondan («Dədə Qorqud kitabı»ndan) sonrakı XIII əsr nümunəsi: *Şaha, şirin sözün qılır Misirdə bir zaman kasid; Başumdan getmədi hərgiz sənün, lən içtigüm badə; Necəsin, gəl, ey yüzü ağum bənüm. Sən əritdün odlara yağum bənüm... Hüsn içündə san,ıa manənd olmaya, Əsli yuca, kön,li alçağum bənüm* (İ.Həsənoğlu). Bu XIV əsr: *Haqqa şükür, qoçların, dövrənür, Cümlə aləm bu dəmün, heyranür, Gün batardan gün doğan yerə dəkün Eşq ərinün, bir nəfəs seyranür* (Q.Bürhanəddin). Bu da XV əsr: *Dodağın, qənd imiş, bal anda neylər, Nə nazik xətt imiş, xal anda neylər; Çoq dualar qılmışam mən xaliqün dərgahinə, Çün muradım hasil olmaz, mən duanı neylərəm* (İ.Nəsimi). Milli deyilən dil kimi XIII-XIV əsrlərdən XIX əsrə kimi inkişaf yolu keçən Avropa dillərindən heç birində əsrlər arasında bir-biri ilə bu qədər əsləşmə, bir-birinə bu qədər yaxınlıq yoxdur. Bu, dilimizin keçmişindən müxtəlif əsrlərə aid misallardır. Bu yazılı nümunələr ədəbi dil faktı olmaq etibarilə, şübhəsiz, yaşayan, var olan xalq dilinin üstündə durur. Deməli, Avropa dilçiliyinin «milli ədəbi dil» saydığı dil olmağa dilimiz neçə əsr əvvəldən hazır olmuşdur. Ancaq Azərbaycan xalqının mövcud dilinin «milli ədəbi dil» kimi çıxış etməsi üçün siyasi, mədəni, tarixi-ictimai şərait müəyyənləşməyibmiş. Bu şərait Azərbaycan tarixinin XVI əsridə baş verir. Bu zaman obyektiv tarixi şərait yetişir, mərkəzləşmiş Azərbaycan dövləti yaranır, bu dövrdə həm də subyektiv faktor meydana çıxır – mədəniyyətimizin tarixinə Füzuli dühası gəlir.

Folklor şərinin dili, xalq şeri janlarının dili o şərlərin yarandığı dövrdə olmuş xalq dilinin özüdür. Bu mənada, Qurbaninin sənət dili XVI əsrdə Azərbaycan xalqının danışdığı türkcəmizdir.

Eyni xəlqi lüğət tərkibini və formalaşmış milli qrammatikanı əruz vəznində də görürük: *Qızıl gül, bağü bustanum, nə dersən, Fəda olsun san,ıa canum, nə dersən; Ahu quzu doydurub uyutdı, Oğurlanub özi ota getdi* (Xətai); *Neyçün özünə ziyan edirsən, Yaxşı adın,ıi yaman edirsən? Neyçün san,ıa tənə edə bədgü, Namusun,ıa layiq işmidür bu? Lalə kibi sənə də lütf çoqdür, Əmma nə deyim, yüzün açuqdür. Qızsan, ucuz olma, qədrin,ü bil* (Füzuli).

Misallar göstərir ki, Nəsiminin və nəsimiyəqədərki dilin lüğət və qrammatikası XVI əsrdəki milli dildən (millətin dilindən) xüsusi seçilmir. Ümumxalq dilinin (milli dilin) formalaşması üçün mərkəzləşmiş dövlətin yaranması vacib amildir. Elmi ədəbiyyatda göstəriləyi kimi, Avropada milli dillərin yaranmasını kapitalizm təmin edirsə, Şərqdə bu işi mərkəzləşmiş dövlət icra edir (6, 258-259; 10, 179). Kapitalizm

feodal pərakəndəliyinə son qoyub ölkəni vahid bazara bağlayır. Eyni işi mərkəzləşmiş dövlət yerinə yetirir. Mərkəzləşmiş dövlətin yaranması yolunda XV-XVI əsrlərdə aparılan cəhdlər XVI əsrdə səfəvilər zamanında başa çatır. Bu böyük ideyanın dahi müəllifi, tariximizin cahanşümul sərkərdəsi Şah İsmayıl Xətai bu işi belə təsvir edirdi:

Şirvan xəlayiqi qamu Təbrizə daşına,
Mülki-Əcəm sorar ki: qiyamət xaçan qopar.

Ölkənin müxtəlif bölgələrindən, şimalından və cənubundan, şərqindən və qərbindən böyük tacirləri cəlb edən Təbriz və Şamaxı bazarları Azərbaycanın iqtisadi birləşməsində mühüm rol oynadı. Bu iqtisadi əlaqələnmədə Azərbaycan türkcəsi, yəni dil faktoru ən effektiv təşkilədiçi kimi çıxış edir. Bu mənzərə bugünkü insanlar üçün qərribə görünə bilər ki, bazarın, iqtisadi birləşmənin, ticarətdə qazanc gətirməyin dilə nə dəxli var. Ancaq XIII əsr lüğətinin müəllifi İbn Mühənnə görə nə yazır: «...bu təəssüf doğuran hadisə ilə rastlaşmışam ki, adamlar dilin öyrənilməsinə özləri üçün əbəs sayıblar. Halbuki səyahət və gəzintilərdə bundan istifadə edə bilərlər, eləcə də elmi məsələlərin tədqiqində, ticarətdə fayda qazanmaq və ya ziyandan qaçmaq üçün, yaxud bir işdə ustalığına, sənətkarlığına görə haqq almaq istəyi ilə. ...öz müasirlərinin qarşısında üstünlük əldə etmək üçün dil biliyi onların gərəyi olardı» (7, 32). Söhbət insanların bir-birini anlamasından, müxtəlif dil sahiblərinin ünsiyyət anlaşmasından gedir. Və beləliklə, bu iqtisadi, siyasi, mədəni şəraitdə Azərbaycan türkcəsi dövlət dilinə çevrilir, dövlətin ərazisindəki hər kəs bu dili bilir, onunla ünsiyyət saxlayır. Ölkədəki bütün etnik qruplar iqtisadi birlik şəraitində vahid dildə ünsiyyətin vacibliyini dərk edir və dövlət dili ölkənin ümumi ünsiyyət vasitəsi olur. Dövlət sistemindeki hakim qüvvələrin, ayanların, saray yaxınlarının, eləcə də kübar ailələrinin zövqü və mənafeyi ərəb və fars dillərini tamamilə təcrid etməyə imkan vermirdi. Belə bir antidemokratik mühitdə nəqd iqtisadi qazancların gücünə arxalanaraq Azərbaycan türkcəsi ümumi ünsiyyət vasitəsi olaraq dövlət dili hegemoniyasını qazandı. Ümumi ünsiyyət vasitəsinin zəruriliyində bir siyasi məqsədin də az rolu olmadı. Məsələn, şişlik təbliğatı ilə geniş xalq kütləsi hökumətin ətrafında birləşdirildi. Xətəinin bu təbliği misralarını yada salmaq yetər: *Rəhbərsiz heç yol bulunmaz...; Mürşidün, nəfəsi haqq nəfəsidür, Mürşidün, nəfəsi haqq rızasıdur, Rəhbərin, əmrində olmayan canlar Yüzi dönmüş cəhənnəmə sürülür* və s. Bütün bunlar ümumi ünsiyyət dilinin «ədəbiyyatda möhkəmlənməsini» (V.Lenin) təmin etdi. Beləliklə, Azərbaycan türkcəsinin ölkədə ümumi ünsiyyət vasitəsi kimi müəyyənləşməsi, ümumi xalq dilinin (milli dilin) varlığı və bu dilin «ədəbiyyatda möhkəmlənmə» haqqı qazanması Azərbaycan milli ədəbi dilinin yaranması üçün şəraitin hazır olması demək idi.

Bir halda ki milli ədəbi dilin formalaşmasından söhbət gedir, onda nəzəri ədəbiyyatdan gələn koynə faktoruna diqqət yetirmək lazımdır. Əvvəllən, nəzəri ədəbiyyatda Avropa dilləri üçün müşahidə olunmuş koynə xüsusiyyətləri Şərqdə, məsələn, Azərbaycan türkcəsinin təcrübəsində özünü doğrultmur. Yəni həmin dövrdə Azərbaycanın iki mədəniyyət mərkəzi vardı: Təbriz və Şamaxı. Həm Təbriz, həm də Şamaxı bazarı ölkənin iqtisadi əlaqəsi və inkişafı üçün eyni dərəcədə əhəmiyyət kəsb edirdi. O da var ki, prinsipə Təbriz və Şamaxı dialektləri arasında bir-birini rədd edən əlamətlər yox idi. Məsələn, milli deyilən dil normasının formalaşdığı XVI əsrdə və XX əsrin 20-ci illərində latın əlifbasına keçənə qədər bütün fəaliyyəti dövründə yazıda özünü göstərən və ədəbi dil normasında ümumiliyi ilə diqqəti cəkən ahəng

təzahürü – dodaq-damaq ahənglərinin pozulması, indiki *y* yerində *g, j* müqabilində *c* işlənməsi və sair xüsusiyyətlər hər iki dialektdə eyni idi. Başqa dillərin tarixində analogi hadisənin şahidi oluruq. Məsələn, Rusiyada paytaxtın Moskvadan Peterburqa köçməsi ilə bağlı baş verən dil prosesi belə təsvir olunur: «XVIII əsrin əvvəlində paytaxtın Peterburqa köçməsi rus ədəbi dilinin ümumi keyfiyyətinə əsaslı təsir göstərə bilməzdi. Yeni paytaxtda müxtəlif dialektli əhali vardı. Bunlar üçün hər halda ilk vaxtlarda Moskvada formalaşmış tələffüz vərdişləri və normaları örnək kimi saxlanırdı» (11, 192-193). Bu mənada mərkəzləşmiş Azərbaycan dövlətinə paytaxtın Təbriz, ya Şamaxı olmasının fərqi yox idi. Hətta bu iki dialekt bu baxımdan da uyğun idi ki, ədəbi dilimizin tarixi üçün çox səciyyəvi morfonoloji fakt olan *n₁* (sağır *n*) onların heç birində yoxdur.

Doğrudur, Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi fonetik-orfoqrafik cəhətdən ən çox Təbriz və Şirvan (Şamaxı) dialektlərini yada salır. Ancaq müxtəlif nitq sahələrinə aid faktlara, morfoloji əlamətlərə, xüsusilə leksik-frazeoloji materiala görə bu dialektlərlə məhdudlaşmır. Dünya ədəbi dillərinin tədqiqinə aid ədəbiyyatlar göstərir ki, milli dillərin yaranmasına qədər müxtəlif xalqlarda ünsiyyət faktı kimi dialektlərin sintezindən ibarət bir nitq forması işlənmişdir (9, 26).

Azərbaycan dilinin tarixi təsdiqləyir ki, milliyəqədərki dövrdə mükəmməl ümumxalq danışq dilinin varlığı dialektlərin sintezinin nəticəsi və yekunudur. Dialekt sintezi «Dədə Qorqud kitabı»nda çox aydın şəkildə görünür. Dialektfövqü fakt kimi meydana çıxan şifahi xalq ədəbiyyatının folklor şerinin dili də həmin dialekt sintezinin nəticəsidir. Bunu yazılı abidələrin dili də əks etdirir. Mərkəzləşmiş Azərbaycan dövlətinin yarandığı dövrdə ölkənin mədəniyyət mərkəzinin (əslində: mərkəzlərinin) mövcud dialekt (koynə) xüsusiyyətləri əlimizdə yazı nümunələri olan bütün dövrlərdə özünü göstərir: ən qədim «Dədə Qorqud kitabı»mızda da, Həsənoğlu (XIII əsr), Q.Bürhanəddin (XIV əsr) və Nəsimidə də (XIV-XV əsrlər). Deməli, Təbriz (və Şirvan) dialekti və üstəgəl *n₁* – *li* (sağır nunlu) hansısa bir dialekt.

Məsələnin başqa tərəfi də var: ahəng qanununun Təbriz və Şirvan dialektlərindəki tipdə pozulması Orxon-Yenisey abidələrinin dilində də baş verir, hələ üstəgəl bu dildə sağır nunun ilkin məxrəci – *nq* afrikatı da işlənir. Deməli: 1. Azərbaycanda mərkəzləşmiş dövlətin yaranması zamanı ədəbi dildə müşahidə etdiyimiz fonoloji və orfoqrafik norma ola bilər ki, çox qədim bir koynənin ənənəsi olmuşdur – həmin koynədə ya pozulmuş ahənglə sağır nun yanaşı işlənmişdir, ya da ahəngsiz dialektlə sağır nunlu dialekt birləşmişdir. 2. Ola bilər ki, qədim türk imperiyasının ədəbi dil nümunəsi olan Orxon-Yenisey dil norması Turan dünyasının bütün ölkələri kimi Azərbaycanda da işlənmiş və tədricən yerli türk xalq danışq dilinə təmas etmişdir.

Milli dilin tarixinin bu qədər uzağa getməsi nəzəri qanunauyğunluq çərçivəsindədir. Rus və Avropa dilçiliyində Şərq dillərindən danışarkən «əski dil» (старый язык) və «yeni dil» (новый язык) terminləri işlənir. Bu halda «əski dil» və «yeni dil» dilin inkişafında iki mərhələ kimi götürülür. Və «yeni dil» bir çox hallarda X-XI əsrlərdən başlayır, deyək ki, həmin dövrdəncə bu dillər yazıda əks olunur. «Əski yazılı» dillər kimi təqdim olunan bu ədəbi dillərin müasir qrammatik quruluş və əsas lüğət fondu ilə on əsrlik yolu Avropada milli adlandırılan dillərin yoludur (9, 38). Ərəb, İran dilləri, bir çox türk dilləri, o cümlədən VII əsrdən yazılı abidəsi («Dədə Qorqud kitabı») gəlmiş Azərbaycan türkcəsi belə uzun tarixi inkişaf yolu keçmişdir. Beləliklə, müəyyənlanmış xalq dili əsasında doqquz əsrlik yazı yolu keçmiş Azərbaycan

türkcəsini hazır olan tarixi-siyasi, iqtisadi və mədəni şəraitdə M.Füzuli milli ədəbi dil kimi gerçəkləşdirdi. Dilçilikdəki məlum qəliblə desək: M.Füzuli Azərbaycan milli ədəbi dilinin banisidir. Bu o deməkdir ki, M.Füzuli dilinin qrammatik quruluşu və əsas lüğət fondu Azərbaycan-türk millətinin (bu, eynən Azərbaycan xalqı deməkdir) dilinin əsasıdır və müasir milli Azərbaycan ədəbi dilinə uyğundur.

Bu halda Füzuli dilinin müasir azərbaycanlılara nə dərəcədə aydın olub-olmaması meyar deyil. Əsas odur ki, bu gün dilimizdə mövcud olan elə sözdəyişdirici (qrammatik) şəkilçi yoxdur ki, Füzulidə olmamış olsun; bugünkü söz birləşməsi növləri – təyini söz birləşmələri, feli sifət, feli bağlama, məsdər tərkibləri, sadə və mürəkkəb cümlə tipləri onun dilində var. Füzuli dilindəki frazeoloji birləşmələrin, atalar sözləri və məsəllərin hamısı müasir Azərbaycan dilində yaşayır və işlənir. Eləcə də məhz bu əsasdır ki, Füzuli dövrü Azərbaycan dilinin əsas lüğət fondu bu gün qalır. Fərq lüğət tərkibindədir. Lüğət tərkibi baxımından tarixi, siyasi, mədəni şəraitlə bağlı olaraq hər əsr özündən əvvəlkindən fərqlənir (bu, təbiidir və bütün dünya dillərinə aiddir). Deyək ki, Füzulinin dili məsələn, Xətəinin, Saib və Qövsü Təbrizilərin dili ilə müqayisədə bugünkü dilimizdən daha çox fərqlənirsə, bu, Füzulinin söz tutumunun onlarınkindən qat-qat çox olması ilə bağlıdır. Bu da təbiidir: Füzuli janr və forma əlvanlığı, üslub zənginliyi ilə çox yüksəkdə durur. İş budur ki, bu gün müasir Azərbaycan türkcəsində ünsiyyətdə qalan, işlənən elə ərəb, fars sözləri yoxdur ki, bunlar Füzuli dilində işlənməmiş olsun. Bu sözlər minlərlədir. Deməli, bu minlərlə söz Füzulidə və müasir dildə müştərəkdir.

Füzuli üslubi diferensiasiya anlayışını yaratdı və Azərbaycan ədəbi dilini leksik və qrammatik baxımdan bütün üslubi imkanlarla təmin etdi – müvafiq mədəni şərait istənilən funksional üslubu işə sala bilərdi. Yəni Avropa elmində milli ədəbi dil deyilən səviyyəni Azərbaycan türkcəsi üçün Füzuli hazırladı.

Bu, Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi təcrübəsi ilə təsdiqlənir – göz qabağındadır. Dünyanın böyük inkişaf tarixinə malik çox dillərində belə olmuşdur. Bütün mövcud təcrübələri ümumiləşdirən bu günün dil nəzəriyyəsinə görə də bu belədir. Bütün arxaikləşən və arxaikləşməyən leksika və qrammatikası ilə M.Füzuli Azərbaycan milli ədəbi dilinin banisidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əlibəyli Ş. Füzulinin farsca divanının linqvo-poetik təhlili. Fil.elm.dokt. ... avtor. Bakı, 2009, 42 s.
2. Füzuli M. Əsərləri, 5 cildə. Bakı: Elm, 1958, I c., 447 s.; II c., 357 s., V c., 237 s.
3. Жирмунский Б.М. История немецкого языка. М.: Наука, 1965, 485 с.
4. Hacıyev T. Füzuli: dil sənətkarlığı. Bakı: Gənclik, 1994, 70 s.
5. Hacıyev T. Исторические условия формирования азербайджанского национального литературного языка // Проблемы изучения источников по истории Азербайджана. Bakı, 1988, s. 40-53
6. Ленин В.И. Полное собрание сочинений. т. 25, с. 258-259
7. Seyid Əhməd Cəmaləddin ibn Mühənnə. Hilyətül-insan və həlbətül-lisan. Bakı, 2008, s. 32
8. Paşayev M.C. Füzuli sənətkarlığı. Bakı: ADU-nun nəşri, 1994, 240 s.
9. Виноградов В.В. Проблемы литературных языков и закономерностей их образования и развития. М.: Наука, 1967, с. 19-20
10. Виноградов В.В. История русского литературного языка. М.: Наука, 1978, 620 с.
11. Виноградов В.В. Вопросы образования русского национального языка (Избранные труды). М.: Наука, 1978, с. 192-193

К ВОПРОСУ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА

Т.И.ГАДЖИЕВ

РЕЗЮМЕ

Начавшееся еще в VII веке развитие языка азербайджанского народа завершилось в XVI веке. Именно в это время сложилась историко-политическая ситуация для формирования азербайджанского национального языка: образовалось централизованное Азербайджанское государство. Стабилизировался основной словарный фонд современного азербайджанского языка. Именно в этот период определился грамматический строй национального языка. В языке Физули имеются все типы простых, все виды сложносочиненных и сложноподчиненных предложений. Все грамматические аффиксы, имеющиеся в современном национальном языке, употребляются в период М.Физули. Физули, обобщив все эти качества в виде национального литературного языка, стал основоположником азербайджанского национального литературного языка.

SOME WORDS ABOUT THE ARTICLE ON THE AZERBAIJANIAN NATIONAL LITERARY LANGUAGE

T.I.HACIYEV

SUMMARY

The national improvement of the Azerbaijan national language which began in the VII century was completed in the XVI century.

The historical and political situation for the formation of the national language was created.

A centralized Azerbaijan state was founded; the present vocabulary of the Azerbaijan language was stabilized in the XVI century. The grammatical structure of the national language was determined.

One can find all types of sentences – simple, compound and complex sentences in Fizuli's language.

All the grammatical endings used in the language now were used in the time of Fizuli.

Fizuli summarized all these qualities as a form of the Azerbaijanian national literary language and became the founder of the literary language.